

*Specyfika funkcjonowania  
Specjalnego Trybunału dla Libanu*

RAFAŁ OŻAROWSKI

Po zabójstwie byłego premiera Libanu Rafika Haririego w 2005 roku i wybuchu „cedrowej rewolucji”, która w konsekwencji doprowadziła do wycofania się wojsk syryjskich z Libanu (stacjonujących tam od 1976 roku), światło dzienne ujrzała sprawa przeprowadzenia śledztwa i postawienia w stan oskarżenia osób odpowiedzialnych za dokonanie tego zamachu. Po długotrwałych perturbacjach, włącznie z uprawianiem przez oponentów polityki dyskredytacji idei ponadnarodowego sądu międzynarodowego, udało się powołać Specjalny Trybunał dla Libanu (*al-Mabkama al-Hassabi-Lubnan* – dalej STL lub Trybunał), który zainicjował swoją działalność 1 marca 2009 roku.

Celem tego artykułu jest dokonanie analizy specyfiki funkcjonowania Trybunału z uwzględnieniem jego genezy, struktury organizacyjnej, regulacji zawartych w statucie, charakterystyki prawno-politycznej trwającego procesu i wyjaśnienia wielu kontrowersji dotyczących działania STL, które przełożyły się na napięcia i konflikty na libańskiej scenie politycznej.

*Powstanie Trybunału*

Śmierć R. Haririego w wyniku zamachu bombowego przeprowadzonego w Bejrucie 14 lutego 2005 roku, w którym zginęły jeszcze 22 osoby, stała się cezurą we współczesnej historii Libanu. R. Hariri, wywodzący się z sunnickiej społeczności libańskiej, stanowił symbol odbudowy tego państwa po wyniszczającej wojnie z lat 1975–89. Zatem, kiedy wszelkie tropy dotyczące sprawców zamachu zaczęły prowadzić do Syrii, społeczeństwo Libanu zaczęło publicznie manifestować swoje niezadowolenie. Zaowocowało to masowymi protestami, które przyjęły nazwę „cedrowej rewolucji”. Głównymi jej postulatami było zakończenie syryjskiej dominacji w Libanie i ewakuacja stacjonujących tam od 1976 roku syryjskich sił zbrojnych<sup>1</sup>. W rezultacie, co było również podyktowane silną presją międzynarodową, 30 kwietnia 2005 roku Syryjczycy wycofali się z Libanu.

Szybko okazało się, że przeprowadzenie śledztwa w warunkach specyficznej libańskiej sceny politycznej jest zadaniem trudnym do wykonania. Siły prosyryjskie, w tym Hezbollah, zaczęły torpedować wszelkie próby zainicjowania śledztwa i powołania trybunału w sprawie zabójstwa R. Haririego. Wówczas Rada Bezpieczeństwa ONZ na mocy rezolucji z dnia 7 kwietnia 2005 roku ustanowiła Międzynarodową Niezależną Komisję Śledczą (*International Independent Investigative Commission* – MNKŚ). Pierwotnie mandat MNKŚ został ustanowiony na okres trzech miesięcy (później był on przedłużany). Zasadniczym celem Komisji było zebranie wszelkich informacji i materiałów w sprawie zabójstwa R. Haririego (zamach ten został uznany przez ONZ za „akt terrorystyczny”) przy pełnej współpracy ze strony władz libańskich<sup>2</sup>.

Przewodniczącym MNKŚ został niemiecki prokurator Dettlev Mehlis, który w styczniu 2006 roku został zastąpiony przez Belga Serge’a Brammertza. Działania D. Mehlisa doprowadziły do aresztowania czterech osób podejrzanych (wszyscy byli wyższymi rangą członkami służb libańskich) o współudział w zamachu. Spotkało się to z niezwykle ostrą reakcją Syrii i libańskiego Hezbollahu<sup>3</sup>. Informacje na temat śledztwa i jego efekty zostały zawarte w dwóch raportach (pierwszy ukazał się w październiku 2005 roku, drugi zaś w grudniu 2005 roku)<sup>4</sup>.

13 grudnia 2005 roku premier Libanu Fuad Siniora poprzez swojego *chargé d'affaires* przy ONZ skierował list do Sekretarza Generalnego Kofiego Anana, w którym zwrócił się z prośbą o utworzenie międzynarodowego trybunału oraz o rozszerzenie mandatu MNKŚ w odniesieniu do prowadzenia śledztwa w sprawie innych zamachów, począwszy od próby ataku na życie ministra Marwana Hamade<sup>5</sup>. Bezpośrednią przyczyną tego działania było zabójstwo znanego libańskiego polityka i dziennikarza Dżebrana Tueniego. W odpowiedzi na list Rada Bezpieczeństwa ONZ przyjęła 15 grudnia 2005 roku rezolucję, w której zwróciła się do Sekretarza Generalnego, aby ten wsparł rząd libański w ocenie inicjatywy powołania trybunału<sup>6</sup>.

Efektem rozmów prowadzonych pomiędzy ONZ a rządem libańskim był raport Sekretarza Generalnego z 21 marca 2006 roku, w którym przedstawiono uzasadnioną potrzebę powołania międzynarodowego trybunału dla Libanu<sup>7</sup>. Biorąc pod uwagę ten raport, Rada Bezpieczeństwa ONZ w dniu 29 marca 2006 roku przyjęła rezolucję wspierającą działania na rzecz wyjaśnienia sprawy zabójstwa R. Haririego. Sekretarz Generalny został upoważniony do prowadzenia negocjacji z rządem

libańskim w sprawie wypracowania obopólnego porozumienia dotyczącego powołania trybunału<sup>8</sup>.

Rozmowy pomiędzy ONZ a rządem libańskim trwały od maja do lipca 2006 roku. Następnie stronom udało się przygotować dwustronne porozumienie dotyczące powołania Trybunału oraz statut tej instytucji<sup>9</sup>. Zostało to zawarte w raporcie z 15 listopada 2006 roku przedstawionym przez Sekretarza Generalnego<sup>10</sup>. Następnie, 24 listopada 2006 roku przewodniczący Rady Bezpieczeństwa Jorge Voto-Bernales skierował list do Sekretarza Generalnego, w których członkowie Rady Bezpieczeństwa zaakceptowali finalne postanowienia zawarte w raporcie, obopólne porozumienie stron i załączony statut Trybunału<sup>11</sup>. Formalne porozumienie wraz z aneksem w postaci statutu Trybunału zostało podpisane najpierw 22 stycznia 2007 roku przez Liban, a 6 lutego przez ONZ. Zgodnie ze statutem (art. 19) porozumienie miało wejść w życie dzień po ratyfikacji dokumentu przez parlament libański<sup>12</sup>.

Od momentu podpisania porozumienia o powołaniu Trybunału, siłom politycznym w Libanie przez kilka miesięcy nie udawało się wypracować kompromisu. Przede wszystkim nie zwołano w tym czasie sesji parlamentu, aby ratyfikować porozumienie o Trybunale. Należy przy tym wskazać, że przeciwnicy powołania Trybunału, w tym szyicki Hezbollah, powoływali się na brak kompletnego składu rządu w momencie zawierania porozumienia. Po wojnie „lipcowej” z 2006 roku sześciu ministrów, w tym pięciu szyitów, wystąpiło z rządu. A zgodnie z Konstytucją Libanu nie można mówić o pełnej legitymacji działań rządowych, które stoją w sprzeczności z zasadą reprezentacji wszystkich głównych wyznań w rządzie<sup>13</sup>.

W obliczu obstrukcji parlamentarnej w Libanie, 14 maja 2007 roku premier Libanu F. Siniora skierował do Sekretarza Generalnego ONZ Ban Ki-moona list, w którym wskazał, że wszystkie metody i środki w sprawie porozumienia na rzecz ratyfikacji dokumentu o powołaniu Trybunału zawiodły i tym samym załączył prośbę o przekazanie listu pod uwagę członkom Rady Bezpieczeństwa ONZ<sup>14</sup>. W odpowiedzi na podjęte działania Rada Bezpieczeństwa ONZ przyjęła 30 maja 2007 roku rezolucję 1757, która ustanawiała powołanie Specjalnego Trybunału dla Libanu z datą 10 czerwca 2007 roku. Czas do dnia obowiązywania rezolucji stanowił ostatnia próbę „wyciągnięcia ręki” do zwaśnionych stron politycznych w Libanie, aby mogły one jednak dojść do porozumienia i ratyfikować porozumienie o Trybunale, tak jak wcześniej zakładano. Ponieważ do tego nie

Ożarowski doszło, czego należało się spodziewać, Trybunał został ustanowiony w trybie przyjętej rezolucji.

Rezolucja została przyjęta przy pięciu głosach wstrzymujących się, w tym dwóch stałych członków (Chiny, Indonezja, Katar, Republika Południowej Afryki i Rosja), co stanowiło precedens w historii Rady Bezpieczeństwa ONZ<sup>15</sup>. Przedstawiciel Kataru wskazał na naruszenie Konstytucji Libanu przy przygotowywaniu porozumienia pomiędzy rządem libańskim a ONZ oraz na kwestię, iż rezolucja zawiera prawne nadużycia (*legal encroachments*), które mogą w dalszym procesie skomplikować napiętą sytuację polityczną w Libanie. Zgodnie ze stanowiskiem Kataru przyjęcie rezolucji z wykorzystaniem rozdziału VII KNZ, pomimo tego, że art.25 tejsze Karty wskazuje, iż wszystkie rezolucje Rady Bezpieczeństwa ONZ są wiążące, wykracza (*goes beyond*) poza wyznaczony cel, jakim było ustanowienie Trybunału i budzi obawy czy będzie to służyć poprawie stabilności. Przedstawiciel Indonezji wskazał na brak prawnych podstaw (*legal grounds*), aby Rada Bezpieczeństwa zajęła się sprawą, która w swojej naturze jest kwestią wewnętrzną, natomiast przedstawiciel Rosji wskazywał, że porozumienie pomiędzy ONZ a rządem libańskim zawarte w sprawie Trybunału nie może wejść w życie przy akceptacji tylko jednej strony<sup>16</sup>.

#### *Statut i struktura*

Podstawę prawną funkcjonowania Trybunału stanowi jego statut, który jest załącznikiem do rezolucji Rady Bezpieczeństwa ONZ nr 1757. Składa się on z czterech sekcji i 30 artykułów. Art.1 – 6 dotyczą jurysdykcji i prawa właściwego.

Śledztwem zostały objęte wszelkie osoby odpowiedzialne za zamach z 14 lutego 2005 roku oraz za wszystkie inne podobne do tego zamachy, które miały miejsce pomiędzy 1 października 2004 roku a 12 grudnia 2005 roku (art.1)<sup>17</sup>. Odpowiedzialnością za zbrodnie zostały obarczone osoby, które popełniły, były współsprawcą, zorganizowały ataki lub kierowały osobami odpowiedzialnymi za ataki wskazane w art. 2 Statutu (m.in. akty terroryzmu) oraz także te, które przyczyniły się w jakikolwiek inny sposób do przestępstw popełnionych (zawartych w art.2) poprzez grupę osób działających we wspólnym celu prowadząc działalność kryminalną<sup>18</sup>. Jurysdykcja STL ma prymat nad libańskimi sądami krajowymi (art.4)<sup>19</sup>. W związku z tym nie można być sądzonym za czyn przed sądem libańskim, za który zostało się osądzonym przed STL, natomiast osoba postawiona

w stan oskarżenia przed sądem krajowym może być potem sądzona przed Trybunałem, jeśli postępowanie przed sądem krajowym nie było bezstronne lub niezależne (art.5.)<sup>20</sup>.

Zgodnie ze Statutem, STL składa się z izby procesowej, izby odwoławczej, sędziego przygotowawczego, urzędu prokuratora, sekretariatu, biura obrony (art.7). Izba procesowa, izba odwoławcza i dodatkowo sędzia przygotowawczy liczą w sumie 11 sędziów. Poza sędzią przygotowawczym, w izbie procesowej zasiada trzech sędziów, z czego dwóch to sędziowie międzynarodowi, a jeden jest sędzią libańskim. W izbie odwoławczej zasiada pięciu sędziów – trzech międzynarodowych i dwóch Libańczyków. W liczbie tej zawiera się dwóch dodatkowych sędziów (jeden międzynarodowy i jeden Libańczyk), którzy w zastępstwie mogą zasiadać w izbie procesowej<sup>21</sup>. Na czele Trybunału stoi Prezydent, który pomimo swoich obowiązków wynikających z roli sędziego, reprezentuje Trybunał, jest odpowiedzialny za jego efektywne funkcjonowanie i jest zobowiązany do składania corocznego raportu z działalności STL Sekretarzowi Generalnemu ONZ i rządowi libańskiemu (art.10)<sup>22</sup>. Od 1 marca 2015 roku funkcję Prezydenta STL pełni Ivana Hrdličková.

Prokurator (jest nim obecnie Norman Farrell) prowadzi śledztwo i stawia w stan oskarżenia osoby odpowiedzialne za zamachy określone w art. 1 Statutu. Jego pracę wspomaga zastępca, którym jest Libańczyk. W kompetencji Prokuratora pozostaje przesłuchiwanie podejrzanych, świadków i ofiar, zbieranie dowodów przestępstw i prowadzenie śledztwa na miejscu. Prokurator jest mianowany przez Sekretarza Generalnego ONZ na okres 3 lat z możliwością reelekcji<sup>23</sup>.

Biuro Obrony, którego funkcjonowanie reguluje art. 13 Statutu jest niezależnym organem w strukturze STL. Na jego czele stoi Dyrektor powoływany przez Sekretarza Generalnego ONZ w konsultacji z Prezydentem Trybunału. Zadaniem Biura jest ochrona praw oskarżonych do obrony i udzielanie im odpowiedniego wsparcia i pomocy prawnej<sup>24</sup>.

Art. 14 określa oficjalne i robocze języki Trybunału, którymi są angielski, francuski i arabski. W postępowaniu sędzia przygotowawczy lub izba Trybunału ma możliwość zadecydowania czy jeden bądź dwa języki będą odgrywały rolę języków roboczych. Art 15-17 określają prawa podejrzanych, oskarżonych i ofiar<sup>25</sup>.

IV sekcja (art. 18-30) dotyczy prowadzenia postępowania, począwszy od postępowania przygotowawczego, poprzez postępowanie przed izbami Trybunału, aż do apelacji. Art. 22 określa

*Ożarowski* powody, dla których można przeprowadzić proces pod nieobecność (*in absentia*) oskarżonego. Wskazuje się tu m.in. ukrywanie się, ucieczkę oskarżonego i tym samym niemożność fizycznego postawienia go przed sądem. W art. 24 zostały określone kary, jakie przy orzekaniu wyroków może nakładać Trybunał, czyli kara więzienia na określoną liczbę lat lub kara dożywotniego pozbawienia wolności. Możliwości apelacji od wyroku zostały zawarte w art.26. Wskazano tu dwa powody: powołanie się na błąd w zagadnieniu prawnym, unieważniający decyzję Trybunału oraz błąd dotyczący faktu, który przyczynił się do pomyłki sądowej<sup>26</sup>.

### *Funkcjonowanie i specyfika*

Trybunał rozpoczął swoją działalność 1 marca 2009 roku. Jego siedziba znajduje się w Leidchendam pod Hagę. Roczny budżet STL wynosi ok. 60 mln USD, z czego Liban jest zobowiązany pokrywać 49% kosztów jego funkcjonowania, a 51% stanowią dobrowolne kontrybucje państw. Podstawą orzekania Trybunału jest libańskie prawo karne, natomiast prawo międzynarodowe odgrywa rolę pomocniczą. Wyłączenie stanowi kara śmierci i prace przymusowe, które zawiera libański kodeks karny<sup>27</sup>.

W kontekście sytuacji politycznej w Libanie i rozrachunków po zakończeniu wojny (1975–89), STL stanowi pierwszą próbę wykorzystania prawa międzynarodowego, aby zmierzyć się z utrwalonym zjawiskiem braku ponoszenia odpowiedzialności za zbrodnie polityczne. W 1991 roku przyjęto w Libanie amnestię, która uniemożliwiła przeprowadzenie śledztwa w sprawie ofiar wojny domowej<sup>28</sup>.

Po zakończeniu prac MNKŚ 28 lutego 2009, wszelkie dotychczasowe jej prace i działania przejął STL i po zapoznaniu się z materiałami śledczymi Komisji zajął się sprawą czterech generałów przetrzymywanych w areszcie libańskim w związku z podejrzeniami o udział w zabójstwie R. Haririego – Mustafy Hamdana, Dżamila as-Sejjeda, Alego al-Hadž i Raymonda Azara. W kwietniu 2009 roku STL nakazał ich zwolnienie z libańskiego aresztu ze względu na brak dostatecznych dowodów na udział w zabójstwie byłego premiera. 17 stycznia 2011 roku prokurator przedłożył akt oskarżenia wobec czterech innych obywateli libańskich związanych z Hezbollahem: Salima Dżamila Ajjasza, Mustafy Amina Badreddina, Husseina Hassana Oneissiego i Assada Hassana Sabry. Akt został przyjęty przez STL 28 czerwca 2011 roku<sup>29</sup>. Całej czwórce w akcie oskarżenia

postawiono zarzut udziału w akcie terrorystycznym, w tym Badreddinowi zarzucono kierowanie grupą, Ajjaszowi koordynację działań grupy, Oneissiemu i Sabrze zacieranie śladów, tak aby zrzucić odpowiedzialność na inne osoby<sup>30</sup>. 1 lutego 2012 roku STL zdecydował, że postępowanie przed sądem przeciwko czterem oskarżonym odbędzie się w charakterze *in absentia*, ze względu na niemożność ustalenia ich miejsca pobytu.

W październiku 2013 roku sędzia przygotowawczy Trybunału przyjął akt oskarżenia wobec piątej osoby – Hassana Merhiego. Podobnie jak pozostałym czterem oskarżonym, zarzucono mu udział w akcie terrorystycznym i współudział w zabójstwie R. Haririego. W akcie oskarżenia uznano go za osobę kierującą i koordynującą zamach, ściśle współpracującą z M. Badreddinem i wydającym polecenia A. Sabrze i H. Oneissiemu<sup>31</sup>. Postępowanie przeciwko Merhiemu zostało włączone do sprawy Ajjasza, Badreddina, Sabry i Oneissiego ze względów finansowych, jak i z powodu bezpośrednich powiązań wszystkich oskarżonych.

Proces rozpoczął się 16 stycznia 2014 roku. Przez wiele miesięcy prokurator przedstawiał dowody, a następnie przesłuchiowano ekspertów od materiałów wybuchowych. Dopiero w listopadzie 2014 roku zdecydowano się przesłuchać świadków – libańskich polityków, urzędników i osób blisko związanych z R. Haririm, którzy mieli przedstawić i wyjaśnić zawilości sceny politycznej sprzed dnia jego zabójstwa<sup>32</sup>. Dotychczas zeznania składali m.in. Mohammed Mneimneh, Maaruf al-Dauk, Marwan Hamade, Salim Diab, Faisal Salman, Ghattas Khoury, Ghaleb El-Chammaa. W 2015 roku zeznania mają składać: były premier Fuad Siniora i lider Druzów oraz przewodniczący Socjalistycznej Partii Postępu (*al-Hizb al-Takadummi al-Isztiraki*) Walid Dżunbulat.

Parlamentarzysta M. Hamade, który sam był ofiarą nieudanego zamachu w październiku 2004 roku, rozpoczął składanie zeznań w listopadzie 2014 roku. Przedstawił on kulisy formowania się grupy politycznej z udziałem R. Haririego, która wyrażała przeciwne stanowisko wobec przedłużenia kadencji prezydentowi Emilowi Lahudowi. Hamade ujawnił też znane mu powiązania syryjskiego wywiadu z Libańskimi Siłami Bezpieczeństwa Wewnętrznego. W zeznaniach wskazał on również, że R. Hariri zakładał rozbrojenie Hezbollahu, ale na drodze pokojowych negocjacji i bez stosowania przymusu<sup>33</sup>.

12 grudnia 2014 roku rozpoczął składanie zeznań były parlamentarzysta, szef kampanii wyborczej R. Haririego – S. Diab.

Ożarowski Przekazał on informacje, iż rzekomo nieznane mu osoby za cenę 0,5 mln USD zmieniły trasę przejazdu R. Haririego. Diab nie podał jednak źródła tej niepewnej informacji. Wskazał on również, że w 2005 roku syryjski reżim wydał na niego wyroku śmierci, jednak w wyniku interwencji wpływowego szajcha, którego nazwiska Diab nie przytoczył, udało mu się nie podzielić losu R. Haririego<sup>34</sup>.

10 i 11 lutego 2015 roku przed Trybunałem zeznawał bliski przyjaciel i współnik biznesowy R. Haririego – G. El-Chammaa. Przedstawił on specyfikę relacji R. Haririego z najważniejszymi politykami syryjskimi, w tym z Hafezem al-Asadem i jego synem B. al-Asadem. El-Chammaa potwierdzał złe relacje R. Haririego z prezydentem Syrii B. al-Asadem. Podobnie jak i inni świadkowie, którzy składali zeznania przed Trybunałem, El-Chammaa oświadczył, że R. Hariri chciał rozwiązać „problem” Hezbollahu w Libanie. W tym celu odbywał spotkania z liderem „Partii Boga” Hassanem Nasrallahem, wierząc, że będzie w stanie osiągnąć z nim porozumienie<sup>35</sup>.

Specyfika STL polega na tym, iż jest to Trybunał, który ma charakter hybrydowy. Jest określany mianem „międzynarodowego” z uwagi na mieszany skład, jednak nie jest to sąd międzynarodowy w klasycznym tego rozumieniu, w skład którego wchodzi sędziowie z różnych państw, bez istnienia możliwości, aby nawet dwóch sędziów pochodziło z tego samego państwa, tak jak jest w przypadku Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości pod egidą ONZ, czy istniejącego od 2002 roku Międzynarodowego Trybunału Karnego (*International Criminal Court* – ICC). Skład STL jest mieszany, ale libańsko-międzynarodowy.

Idea powołania STL jako trybunału hybrydowego nie jest niczym nowym. Od 2002 roku funkcjonuje Sąd Specjalny dla Sierra Leone (*Special Court for Sierra Leone* – SCSL), w skład którego wchodzi kilku sędziów z tego państwa, mianowanych przez rząd Sierra Leone<sup>36</sup>. Przy powoływaniu STL korzystano z modelowych rozwiązań SCSL.

### *Kontrowersje wokół Trybunału*

Sama idea powołania do życia STL już wzbudzała kontrowersje. Po ustanowieniu Trybunału kwestionowano jego prawomocność, opierając się na jednostronnym powołaniu go przez Radę Bezpieczeństwa ONZ bez uprzedniej ratyfikacji porozumienia przez libański parlament.



Inną kwestię budzącą wątpliwości wśród badaczy zajmujących się trybunałami międzynarodowymi stanowi możliwość procesu *in absentia*. Nie jest to wprawdzie nic nadzwyczajnego, lecz nie jest to tryb procesu, który ma w trybunałach międzynarodowych powszechne zastosowanie. Trybunał Norymberski po II wojnie światowej dopuszczał proces w trybie *in absentia* (sprawa Martina Bormanna). Tak samo w procesie zaocznym w 2013 roku Trybunał ds. Zbrodni Międzynarodowych w Bangladeszu skazał zaocznie duchownego Abula Kalima Azada. Wyrok ten nie był pozbawiony licznych kontrowersji<sup>37</sup>. W rzeczywistości jednak większość trybunałów nie dopuszcza procesu zaocznego. Międzynarodowy Trybunał Karny dla byłej Jugosławii (*International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia*), Międzynarodowy Trybunał Karny dla Ruandy (*International Criminal Tribunal for Rwanda*) i SCSL nie przewidują postępowania *in absentia*, przy jednoczesnym podkreśleniu wagi obecności oskarżonego<sup>38</sup>. W Statucie Rzymskim ICC (art.63) wskazano, iż oskarżony podczas procesu musi być na nim obecny i tylko w wyjątkowych okolicznościach – podczas zakłócania rozprawy, może zostać usunięty z sali na określony czas<sup>39</sup>.

Z tego powodu można powołać się na niespójność art.22 Statutu STL z Konwencją o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, w której według art.6 każdy oskarżony ma prawo do obrony osobistej lub poprzez wyznaczonego przez siebie obrońcę, oraz do przesłuchania i przesłuchania świadków<sup>40</sup>. Również tryb *in absentia* nie ma spójności z art. 14 Międzynarodowego Paktu Praw Politycznych i Obywatelskich, w którym jest wskazana równość wszystkich przed trybunałami i sądami i gwarancja wobec każdego do obecności na rozprawie, bronięcia się osobiście lub przez wybranego obrońcę, gwarancja przesłuchania i przesłuchania świadków oskarżenia, jak i obrony<sup>41</sup>.

Z uwagi na to, że wszyscy dotychczas oskarżeni przed STL są sądzeni w trybie zaocznym, w wielu opracowaniach kwestia ta jest oceniana dość krytycznie. Maggie Gardner podkreśla, że regulacje trybu *in absentia* przed STL przyczyniły się do wzmocnienia negatywnych ocen na temat zasad funkcjonowania Trybunału. Wielu autorów wskazywało na „delegitymizację” Trybunału, który prowadzi proces bez udziału oskarżonych<sup>42</sup>.

Poza prawnymi kontrowersjami należy wskazać również i te polityczne, które stanowiły efekt powołania do życia Trybunału i jego funkcjonowania. Przede wszystkim tuż po ustanowieniu Trybunału nie został on w pełni zaakceptowany przez różnorodne środowiska polityczne w Libanie, czego dowodem był

*Ożarowski* m.in. brak ratyfikacji porozumienia o Trybunale przez parlament tego państwa. Do dnia obecnego przeciwnicy Trybunału, w tym Hezbollah, podważają jego legalność i wiarygodność, uzasadniając to faktem narzucenia Libanowi tej instytucji przez Radę Bezpieczeństwa ONZ<sup>43</sup>.

Przeciwnicy Trybunału w Libanie wskazywali na pojawienie się „fałszywych świadków”, czyli osoby, które jeszcze w okresie działania MNKŚ przed ustanowieniem STL, publicznie, m.in. w telewizji syryjskiej przyznawały, że ich zeznania były wymuszone, tylko po to, aby Komisja i ONZ uzyskały zamierzony rezultat. W tym przypadku dotyczyło to także dwóch domniemych pracowników syryjskiego wywiadu Mohammeda Zuhajra Siddika i Tahera Husama, których zeznania okazały się niewiarygodne<sup>44</sup>.

Szczególnie intensywne ataki wobec Trybunału są skierowane ze strony kierownictwa Hezbollahu, który nie akceptuje istnienia i jurysdykcji STL. Sekretarz Generalny „Partii Boga” wielokrotnie nawoływał do bojkotu Trybunału i odstępowania obywateli libańskich od współpracy z tą instytucją. Wskazywał on przy tym, że wszelka współpraca z STL przynosi tylko korzyści Izraelowi i ich sojusznikom<sup>45</sup>. Zamach na R. Haririego w jego ocenie stanowił spisek izraelski, a sam Trybunał określił mianem „izraelskiego projektu”<sup>46</sup>.

Konflikt pomiędzy Hezbollahem a STL szczególnie zaostriżył się jesienią 2010 roku, kiedy Trybunał przygotowywał akt oskarżenia. 28 października śledczy Trybunału, aby pozyskać informacje, chcieli odbyć wizytę w klinice zlokalizowanej na południu Bejrutu – obszarze zdominowanym przez Hezbollah. Wizyta śledczych zakończyła się fiaskiem i starciami w miejscową ludność. Wydarzenie to zaogniło napięte relacje polityczne koalicji rządowej z opozycją, które nawzajem zaczęły się oskarżać o sprokurowanie tej sytuacji<sup>47</sup>.

W obliczu napięć wokół Trybunału w 2010 roku libański dziennik „as-Safir” przeprowadził badanie społeczne wśród Libańczyków, w ramach którego aż 45% ankietowanych (bez względu na wyznanie) uznało, że proces dotyczący zabójstwa R. Haririego powinien być ponownie rozpoczęty, ale przed libańskim wymiarem sprawiedliwości. Tylko 27% poparło działania Trybunału<sup>48</sup>.

Spory wokół Trybunału doprowadziły do pogłębienia się podziałów na libańskiej scenie politycznej. Wzmocniło to niektóre i utrwalone już antagonizmy, takie jak: zbrojne funkcjonowanie Hezbollahu, szyicko-sunnickie napięcia religijne, specyfikę systemu konfesyjnego i problem podziału władzy, rolę i oddziały-

wanie na politykę wewnętrzną i zagraniczną Libanu podmiotów zewnętrznych<sup>49</sup>.

*Specyfika  
funkcjonowania...*

\* \* \*

Po upływie wielu lat od rozpoczęcia działalności Trybunału, na chwilę obecną proces nie został jeszcze zakończony, co znacznie utrudnia ocenę efektów prac STL. Niemniej jednak można zakładać, iż gdyby nie powołano Trybunału, to przeprowadzenie śledztwa wolnego od nacisków i zgodnie z zasadą niezawisłości wymiaru sprawiedliwości w warunkach libańskiej sceny politycznej i tym samym specyfiki funkcjonowania tamtejszych instytucji państwowych byłoby trudne do zrealizowania. Z tego powodu powołanie Trybunału w formie hybrydowej, warunkującej znaczny udział w pracach sądu sędziów z Libanu stanowi próbę rzetelnego wyjaśnienia jednego z największych zabójstw politycznych w tym państwie od czasu zakończenia wojny domowej.

Kontrowersje, jakie towarzyszą pracom Trybunału, dotyczące zarówno kwestii prawnych, jak i politycznych są, po pierwsze, odzwierciedleniem specyfiki funkcjonowania Trybunału i statutowego uznania procesu w trybie *in absentia*, który w realiach skonfliktowanej sceny politycznej w Libanie i dużego prawdopodobieństwa, że oskarżeni nigdy nie zostaliby doprowadzeni przed Trybunał, ma swoje uzasadnienie. Po drugie, są pochodną utrwalonych i głębokich podziałów politycznych w Libanie, które to mają swoje odniesienie międzynarodowe. W efekcie oddaje to cały czas aktualną linię podziału na zwolenników reżimu syryjskiego al-Asada i Iranu (do tej grupy należy zaliczyć Hezbollah), którzy negują istnienie Trybunału, oraz przeciwników obozu rządzącego w Syrii i interesów irańskich, którzy z kolei stoją po stronie prac Trybunału.

#### PRZYPISY

1. Zob.: T. Najem, *Lebanon. The Politics of a Penetrated Society*, London–New York 2012, s.71.
2. S/RES/1595 (2005).
3. J.E. Wetzel, Y. Mitri, „The Special Tribunal for Lebanon: A Court «Off the Shelf» for a Divided Country”, *The Law and Practice of International Courts and Tribunals* 2008, no.7, s. 83.
4. Szerzej zob.: <http://www.un.org/news/dh/docs/mehlisreport/> [dostęp: 21.01.15] ; [http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/12\\_12\\_05\\_mehlis\\_report.pdf](http://news.bbc.co.uk/2/shared/bsp/hi/pdfs/12_12_05_mehlis_report.pdf) [dostęp: 21.01.15].
5. S/2005/783.

- Ożarowski
6. S/RES/1644 (2005).
  7. S/2006/176.
  8. S/Res/1664 (2006); J.E. Wetzel, Y. Mitri, op. cit., s. 84.
  9. M. Płachta, „Specjalny Trybunał ONZ ds. Libanu”, *Prokuratura i Prawo* 2009, nr 2, s. 87.
  10. S/2006/893.
  11. S/2006/911.
  12. Ch. Ch. Jalloh, „The Special Tribunal for Lebanon: A Defense Perspective”, *Vanderbil Journal*, 2007, vol. 47, s. 765–824.
  13. O. Nashabe, „The Special Tribunal for Lebanon (STL): International Justice Dissected, UN in the Arab World”, *Working Paper Series*, 2012, nr 10, s. 10.
  14. S/2007/281 Annex.
  15. Zob. Ch. Ch. Jalloh, op. cit., s. 777.
  16. S/PV.5685.
  17. S/RES/1757 (2007) *Attachment. Statute of the Special Tribunal for Lebanon*.
  18. Zob. Specjalny Trybunał dla Libanu – jurysdykcja, UNIC – Ośrodek Informacji ONZ w Warszawie, [http://www.unic.un.org.pl/prawa\\_czlowieka/stl\\_jurysdykcja.php](http://www.unic.un.org.pl/prawa_czlowieka/stl_jurysdykcja.php) [dostęp: 22.02.15 r.].
  19. S/RES/1757 (2007) *Attachment...*
  20. Ibidem; Specjalny Trybunał dla Libanu – jurysdykcja, UNIC – Ośrodek Informacji ONZ w Warszawie, [http://www.unic.un.org.pl/prawa\\_czlowieka/stl\\_jurysdykcja.php](http://www.unic.un.org.pl/prawa_czlowieka/stl_jurysdykcja.php) [dostęp: 22.02.15 r.].
  21. S/RES/1757 (2007) *Attachment...*; Special Tribunal for Lebanon, official website, <http://www.stl-tsl.org/en/about-the-stl/structure-of-the-stl/chambers> [dostęp: 23.02.15 r.].
  22. S/RES/1757 (2007) *Attachment...*
  23. Ibidem, [http://www.unic.un.org.pl/prawa\\_czlowieka/stl\\_sklad.php](http://www.unic.un.org.pl/prawa_czlowieka/stl_sklad.php) [dostęp: 23.02.15 r.].
  24. Ibidem.
  25. S/RES/1757 (2007) *Attachment...*
  26. Ibidem.
  27. Factsheet: Special Tribunal for Lebanon, <http://www.un.org/apps/news/infocus/lebanon/tribunal/factsheet.shtml> [dostęp: 28.02.15 r.]; zob. także M. Bernhaut, „Interlocutory Decision on the Applicable Law: Terrorism, Conspiracy, Homicide, Perpetration, Cumulative Charging (United Nations Special Tribunal for Lebanon, Appeals Chamber, Case No STL-II-01/1, 16 February 2011)”, *Australian International Law Journal*, 2011, vol.18, s. 230.
  28. M. Humphrey, „The Special Tribunal for Lebanon: Emergency Law, Trauma and Justice”, *Arab Studies Quarterly*, 2011, vol.33, no.1, s. 11.
  29. M. Gardner, *Reconsidering Trials In Absentia at the Special Tribunal for Lebanon: An Application of the Tribunal's Early Jurisprudence*, s. 95–6.
  30. Indictment. Official Document. Prosecutor v. Mustafa Amine Badreddine, Salim Jamil Ayyash, Hussein Hassan Oneissi, Assad Hassan Sabra, STL II-01.

31. The Prosecutor v. Hassan Habib Merhi, Public Redacted Indictment, STL-13-04.
32. E. Knutsen, „Special Tribunal for Lebanon: Bringing Hariri’s Killer to Justice”, *Daily Star* 14 lutego 2015.
33. „The Prosecutor v. Ayyash et al. (STL-11-01)”, *STL Bulletin*, grudzień 2014–styczeń 2015, s.1-3.
34. E. Knutsen, „Defense Lawyers Poke Holes in Diab’s STL Testimony”, *Daily Star* 24 stycznia 2015.
35. „The Prosecutor v. Ayyash et al. (STL-11-01)”, *STL Bulletin*, luty 2015, s.2.
36. Szerzej zob.: *Special Court for Sierra Leone*, <http://www.rscsl.org/> [dostęp: 28.02.15 r.].
37. *Bangladesh Cleric Abul Kalam Azad Sentenced to Die for War Crimes*, <http://www.bbc.com/news/world-asia-2118998> [dostęp: 28.02.15 r.].
38. E. Herath, „Trials in Absentia: Jurisprudence and Commentary on the Judgment in Chief Prosecutor v. Abul Kalam Azad in the Bangladesh International Crimes Tribunal”, *Harvard International Law Journal Online*, 2014, vol.55, s.7.
39. *Rzymski Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego*, Dz.U. 2003 nr 78 poz. 708.
40. *Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności*, Dz.U. 1993 nr 61 poz. 284.
41. *Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych*, Dz.U. 1977 nr 38 poz. 167.
42. M. Gardner, op. cit., s.92.
43. Zob.: M. Humphrey, op.cit., s.11
44. P. Galey, „Special Tribunal Says Will Not Probe «false witnesses»”, *Daily Star* 7 grudnia 2011.
45. *Nasrallah: Boycott UN Tribunal*, <http://www.cbn.com/cbnnews/insideisrael/2010/October/Nasrallah=-Boycott-UN-Tribunal/?Print=true> [dostęp: 28.02.15 r.].
46. *Hezbollah Accuses Israel of Hariri Assassination*, <http://www.al-arabiya.net/articles/2010/08/09/116200.html> [dostęp: 28.02.15 r.].
47. M. Humphrey, op. cit., s.14.
48. *Survey 45% of Lebanese Support Repeating Hariri Crime Investigation in Lebanese Judiciary*, <http://www.english.alahednews.com.lb/essay-details.php?eid=13263&cid=492#.VRGdyY5Zhd0> [dostęp: 28.02.15].
49. M. Humphrey, op. cit., s. 14.